

Asia: VN/31244/2023

Lausuntopyyntö: luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamiseksi. FiCom kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää kunnioittavasti seuraavaa:

FiComin keskeiset viestit

- Esitysluonnoksessa ehdotetaan suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle tarpeettoman laajaa oikeutta luovuttaa tietoja. Kynnys tietojen luovuttamiseen asetetaan varsin matalalle ja tietoja voidaan luovuttaa laajalle joukolle eri viranomaisia.
- Luovutettaessa tietoja ulkomaille tulee huomioida perusoikeuksien rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys.

Oikeutta luovuttaa tietoja laajennetaan tarpeettoman paljon

Esitysluonnoksen julkilausuttuna tavoitteena on mahdollistaa suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle tietojen luovutus kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi riittävän laajasti sekä selkeyttää tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikosta koskevan tiedon luovutusta poliisille. Tavoitteena on siis selkeyttää poliisilain palomuurisäännöksiä myös niin, että sääntely ei rajoittaisi suojelupoliisin tai sotilastiedusteluviranomaisen mahdollisuutta luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa Keskusrikospoliisille ja muulle toimivaltaiselle viranomaiselle tehdystä tai vielä estettävistä olevasta maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksesta. Tämä koskisi myös rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus olisi alle kolme

vuotta vankeutta. Tällaisia rikoksia ovat tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen, maanpetoksellinen yhteydenpito, laiton sotilaallinen toiminta, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Lisäksi esityksen tavoitteena on mahdollistaa suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle rikokseen liittymättömien tietojen, mukaan lukien henkilötietojen, luovuttaminen tilanteissa, jotka eivät liity rikokseen tai joissa rikosta ei ole tapahtunut.

FiCom kannattaa lainsäädännön selkeyttämistä. Nyt lausuttavana olevalla hallituksen esityksellä on sinänsä kannatettavat tavoitteet, mutta erityisesti salaisia tiedonhankintakeinoja ja niillä saatujen tietojen hyödyntämistä koskevan lainsäädännön tulee olla riittävän tarkkarajaista.

Poliisilain 44 §:ään lisättäväksi ehdotettavan uuden 5 momentin myötä Suojelupoliisi saisi aina luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua rikosta koskevaa tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi, joten luovuttamisen kynnyksellä ylittyisi muissakin kuin edellä mainittujen rikosten kohdalla. Vastaava muutos toimivaltaisista viranomaisista tehtäisiin myös sotilastiedustelusta annetun lain 79 §:ään. Kansallisen turvallisuuden suojaaminen tai muun toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaaminen on hyvin epämääräinen ilmaisu, joten maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikosten lisäksi tietoa voitaisiin luovuttaa ennakoimattoman laajalla skaalalla tilanteita. Kuten esitysluonnoksessakin todetaan, perustuslakivaliokunta on mietinnössään tähdentänyt, että perustuslaista johtuu tarve yhtäältä tulkita kansallisen turvallisuuden käsitettä suppeasti sekä toisaalta asettaa uhan vakavuusaste korkealle (PeVM 4/2018 vp). Kansallisen turvallisuuden käsitteen osalta on katsottu, että valtioilla on varsin laaja harkintavalta sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat vaarantavan kansallista turvallisuuttaan. Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut merkitykselliseksi sen näkökohdan, ettei rikostutkinnasta eriytyvää tiedustelutoimintaa pidä säännellä siten, että se avaisi tosiasiallisen mahdollisuuden kiertää tai väljentää poliisilaissa ja pakkokeinolaissa tietyille salaisille tiedonhankintakeinoille tai salaisille pakkokeinoille asetettuja edellytyksiä.

Tietoja voisi luovuttaa ”toimivaltaiselle viranomaiselle”, joka voisi olla esimerkiksi poliisi, mutta kysymykseen tulisivat myös muut viranomaiset, kuten esimerkiksi Rajavartiolaitos, Tulli, Puolustusvoimat tai Maahanmuuttovirasto, jotka esitysluonnoksen mukaan kaikki osaltaan hoitavat kansallisen turvallisuuden suojaamistehtäviä ja käsittelevät osaltaan niihin liittyviä rikosta koskevia tietoja lakisääteisten tehtäviensä takia (s. 16). Myös tältä osin esitysluonnoksen muutos laajentaisi oikeutta luovuttaa tietoja paljon enemmän kuin mitä ehdotuksen ensisijaiseksi tavoitteeksi on asetettu.

Kansainvälisessä yhteistyössä huomioitava perusoikeuksien rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

Poliisilain 57 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa suojelupoliisi voisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle ja kansainväliselle järjestölle, jos luovuttaminen on tarpeen suojelupoliisin tai luovutuksensaajan tehtävän suorittamiseksi eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua. Vastaavat muutokset kansainvälisestä yhteistyöstä tehtäisiin myös henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 51 §:ään.

Lisättyä mahdollisuutta luovuttaa henkilötietoja Euroopan unionin virastoille, kuten Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle eli Europolille sekä sen toimielimelle, kuten komission pääosastoille, on perusteltu sillä, että komission pääosastoilla on esimerkiksi pakotteisiin liittyviä tehtäviä, joita varten Suojelupoliisin olisi voitava luovuttaa henkilötietoja. Koska momentissa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta erikseen Euroopan unionin virastoille, voitaisiin momentista poistaa erillinen maininta Europolista, ja vastaavasti koska momenttiin lisättäisiin mahdollisuus luovuttaa henkilötietoja kansainväliselle järjestölle, voitaisiin momentista poistaa erillinen maininta kansainvälisestä rikospoliisijärjestöstä Interpolista.

Muutosehdotusta on perusteltu mahdollisuudella luovuttaa tietoa puolustusliitto Natolle. Muutosehdotusten myötä luovutettavien tietojen potentiaalisten ulkomaisten vastaanottajien määrä kuitenkin moninkertaistuu. Euroopan unionilla on lukuisia muitakin virastoja kuin Europol ja vastaavasti kansainvälisiä järjestöjä on paljon muitakin kuin rikospoliisijärjestö Interpol. Käytännössä tietoja voitaisiin luovuttaa useille tahoille, joille tietoja ei nykyään voimassa olevan lainsäädännön mukaan voida luovuttaa.

Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä siitä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Tällainen sääntely ei myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 51/2018 vp s. 13, PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4; PeVL 14/2017 vp, s. 5–6).

Kuten esitysluonnoksessakin (s. 24) todetaan, perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettiin poliisin henkilötietolain 51 §:n osalta, että ”pykälän 4 momentin mukaan päätettäessä tietojen luovuttamisesta on lisäksi otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne, luovutuksen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja muut velvoitteet. Lisäksi on otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille. Säännöksen perustelujen (s. 110) mukaan suojelupoliisin olisi kunnioitettava kaikessa toiminnassaan perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Näin suojelupoliisin olisi toimittava henkilötietoja

käsitellessään ja niitä luovuttaessaan ulkomaille. Lisäksi harkinnassa olisi mahdollisuuksien mukaan huomioitava henkilötietoja vastaanottavan tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille.

Sääntelyn tulee noudattaa perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä, kuten rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, rajoituksen suhteellisuutta suojattavaan etuun nähden, oikeusturvajärjestelyjen riittävyttä sekä rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta. Epämääräinen joukko Euroopan unionin virastoja ja kansainvälisiä järjestöjä luovutettavien tietojen vastaanottajina nimenomaisesti laissa eriteltyjen Interpolin ja Europolin sijaan ei täytä vaatimuksia sääntelyn tarkkarajaisuudesta tai täsmällisyydestä.

Metsola Asko
FiCom ry